

עין משפט
נר מצוה

אלו נערות פרק שלישי כתובות

מסורת הש"ס

(א) לקמן (ג) כ"ג פ"ג: מסות
ד: י"ג: (ב) מסותין פ"ה
מסות ט"ו: (ג) מסות ד'
(ד) מסות כ"ו: (ה) ויקרא ה'
(ו) מ"ד כ"י: (ז) פ"ה ד' מסות
ד' מסות: (ח) ויקרא י"ג: (ט)
ד' מסות:

תורה אור השלם

1. ונתן האיש השכב עמה לאבי הדערב קדשים כסף וזו הדינה לאשה תחת אשר עה לא זוכה שלחה כל יקרא: דברים כב ט
2. עין תחת עין שן תחת שן וזו תחת זר רגל תחת רגל: שמות כא כ
3. ויהי אם בן הבת ורשעו הפילו השטט והבדו לפניו כדו רשעו במספר: דברים כה י
4. ארבעים יבנו לא יסף פן יסף להבטו על אלה מכה רבה ונקלה אויף לענין: דברים כג
5. ועשיהם לו כאשר וגם לעשות לאורו ובערה דרך מקרב: דברים יט ט
6. ולא תחוס עיניך נפש בגפש עין בעין שן נפש יד ביד רגל ברגל: דברים יט כא
7. ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה בן יקשה לו: ויקרא כד ט
8. שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן תחת שן כאשר יתן מום באדם בן יקנה בו: ויקרא כד כ
9. ערות אחרתך בת אבך או בת אמן מנולת בית או מנולת חצץ לא תגלה ערוך: ויקרא יח ט

הגהות הב"ח

(א) ה"ס ד"ה מבי ד"ה חובל בחבירו ונוי מבי ד"ה:

מוסף רש"י

הכחו הבאה שאין בה שוה פרוטה לוקה. שם שן כה משלמי פרוטה משלם איתו לוקה. דלפניו כפרים ריבית תורה חובל בחבירו תשלומין. וי אין כה שוה פרוטה לוקה. שפיר על לא יסף פן יסף להבטו על אלה מכה רבה ונקלה אויף לענין. דברים כג

הסם סתם גמר. וגזירה שזה מופנה היא ולמדן ואין משיבין: אפי' סתם. היא דמכות באחרונה נערה וכשהתרו בו דליכא ממון ומלקות ואשמעין דלקי ולא משלם וממתיקין דמכותו בשלל התרו בו דליכא מלקות: וסמך ליה ארבעים יבנו. דהיא דליכא שמי רשעיות נעבד כיה הכלה: בפירוט ריבית. לקמיה

מפרש היכא: שלא השם המביאו לידי מכוס כו'. המקרא המביאו לידי מלקות אינו מביאו לתשלומין מלקות מלא תענהו תשלומין מלא שר זמם ויכין דשני שמות הן חייב על שניהם: נימא כל הלוקס אינו משלם. וידידיה במלקות מאי שנה ממון דפשיטא להו: יד ציד. דשני ליה לא תחוס עיני נפש נפש וכו'. כן יתן. כאשר יתן מום באלם וכו': מאי עשמה לא אמר כעולה. דגמר גזירה שזה לענושו ממון ולא מלקות לכל חייבי ממון ומלקות: אם כן. דפערט נא על אחומו ממון מלקות נעלה לאו שנה שענוש לאו במלקות: ופרכין

היבא דלא אתרו ביה אבל אתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם ויהאמר ר' אמי א"ר יוחנן הכהו "הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה היכי דמי אי דלא אתרו ביה אמאי לוקה אלא פשיטא דאתרו ביה ומעמא דלית בה שוה פרוטה הא אית בה שוה פרוטה ממונא משלם מילקא לא לקי כדאמר רבי אילעא בפירוש ריבית תורה עדים וזממין לתשלומין הכאה נמי בפירוש ריבית תורה חובל בחבירו לתשלומין והיא איתמר דר' אילעא אהא ומעדין אנו את איש פלוני שחייב לחבירו מאתים וזו ונמצאו וזממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דברי ר"מ וחכמים אומרים יכל המשלם אינו לוקה ונימא כל הלוקס אינו משלם א"ר אילעא בפירוש ריבית תורה עדים וזממין לתשלומין היכן ריבית תורה מכדי כתיב ועשיהם לו כאשר זמם לעשות לאהיו יד ביד למה לי דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון חובל בחבירו נמי מכדי כתיב כאשר עשה בן יעשה לו כן יתן בו למה לי דבר שיש בו גנינה ומאי ניהו ממון ורבי יוחנן מ"ט לא אמר כעולה אם כן במלת יערות אחרתך לא תגלה חובל

דוכחא מתחת גמיה ישלם כסף דמהאי גזירה שזה ילפניו מיטב ככולו דדוקא לענין מיטב נקבל שהוא גוף התשלומין דאם לאו כן תקשי לר' יוחנן ולאצ"י דפליגי אעולא דאטו מי לית להו גזירה שזה לענין מיטב והכא לעולא אייתר ליה האי תחת למיטב מלקות מגזירה שזה לחובל בחבירו הלכך נריך לומר לקמן לעולא דנפקא ליה בנשם מדרכא:

[מנא ליה לר"י. הא. וא"ת לעיל בני מנא ליה לעולא דממונא משלם ולא לקי כו' והשתא נע אפיכא וי"ל דהכא משום ג"ש דתחת סתם קאמר מג"ל לר"י דלא דרשינן ג"ש להי דג"ש זו ומקלה כ"ע בכסותו (דף יג.) לגבי כסותו:]

שלא השם המביאו י"ד מלקות טביוא בו. פירש כנוקטס משום דממון ומלקות אמו מתרי קרתי מלקות מלא מענה וממון מועשיהם לו כאשר זמם וקשה דכ"ש דאי הו כתיבי נחד קרא שילקא ישלם שיהי לוקה ומשלם ומיהו שמה יש לפרש לפ"ה משום דממון ומלקות אין לנו לטעל פסוק אחד לגמרי ולקיים האחר אלל אם הו כתיב שיהים מועשיהם לו כאשר זמם כגון שיעדין על אחד שהוליא שם רע על אשתו דבאין לחייבו ממון ומלקות אין לוקין ומשלמין ואין נראה לר"י דלא מסתבר שלא יהו חייבין ממון ומלקות ככה"ג כיון שרלו לחייבו שניהם ונראה לר"י לפרש שלא השם המביאו לידי מכות כו' כלומר שהתשלומין לא נכתבו כסמך למלקות דאם היה כתוב באותו פסוק עמנו לא תענה ואם ענה ועשיהם לו כאשר זמם או ודאי הוה אמינא דה"ל לאו שיתק לעשה ולא ילקה עליו אלא שיהי נענה כחוק זה מהו לא הו יתק לעשה ולא דמי ללאו גזירה לעשה כפי' בתרא דמכות (דף קו.) ובשלות הקן (וחילן קמא). אע"ג דעשה דוהשיב את הגזילה לא כתיב אלל לאו דלא תגזול דהתם ודאי ע"כ הוה יתק לעשה שהרי עוקר גזילה מתחת ידו אלל קרא דועשיהם לו כאשר זמם אינו עוקר הלאו דלא מענה דעל ידי שאלו עושין לו כאשר זמם אינו נעקר עמוטו אלל ע"י שהסח הלכך לא חשיבין ליה יתק לעשה כיון שלא נכתב אחריו סמך לו והר"ר שלמה מדור"ש מפרש שלא השם המביאו לידי מכות דמיינו לאו מענה מביאו לידי תשלומין פ"י אינו נא להיות אחריו לענוש כדאמרין במכות דממון דאם לאו כפי' אזהרה ועוד דר' מאיר נפקא ליה אזהרה לכאשר זמם מוכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו כדאמרין בפ"ק דמכות (דף ד:) שאם היה נריך לא תענה לאזהרת ממון או לא היה לוקה עליו דמחד לאו לא הוה ענשין ליה ממון ומלקות:

[וכתשמת בפ"ק דמכות אהיה דתן מעדין את בלש פלוני שחייב מלקות מ' לוקים שמונים א' מעשיהם כאשר זמם או' מלא מענה וכת"א אין סופג אלל מ' ורנן דאי לא תענה מאי עבדי ליה מידיעול להו לאזהרת עדים וזממין ור"מ אזהרה נפקא ליה מוכל ישראל וגו' משמע דאי לאו קרא אחרונה לאזהרה מלא מענה לא הוה ענשין ליה תרי מלקות ורנן אע"ג דלא תענה לאו שאלו כו' מעשה ועוד דתן לאזהרת מיתב כ"ד הכל גלי קרא דלקי מוהיה אם כן הכות הרשע:]

מכדי כתיב ועשיהם לו כאשר זמם ור' אבה"א. וליכא למימר דלמה לי יד ביד דמעשיהם לו כאשר זמם משמע בהדיא ממון דכמו שהיה רובא לחייבו ממון כן יתחייב לו ממון דמלניו למימר דכאשר זמם מייירי במיתה ומלקות אלל בממון דמלקות אלל בממון דממון דכמו משלם ומיהו קשה לינשא דמכדי כתיב ועשיהם לו כו' יד ביד למה לי דמשמע דמייחורא דלא אינעריך לגופיה הוה דמפיק ליה והא אפילו לא מייחר יד ביד משמע שפיר ממון דליכא לפרושי יד ביד ממש כדנפקא לן כהחובל (כ"ג דף עג: ופד.) מעין תחת עין ועוד הא דקאמר גבי חובל בחבירו כן יתן לו למה לי דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אימא הני מילי היכא דלא אתרו ביה דמכין יתן לו נפקא כהחובל נוק ודא מלאכא עשה אלל היכא דאתרו ביה אימא דמילקא לקי ונראה לר"י דהך סוגיא אחיא כמאן דמפיק התם עין תחת עין ממון מקרא דיד ביד והיינו דקאמר מכדי כתיב ועשיהם לו כאשר זמם ור' אבה"א יד ביד מעשה א"כ יד ביד מעשה וזממין למה לי מלאכא זמם נפקא אלל אייתר יד ביד למידרש דבר הניתן מיד ליד דהיינו ממון אלל אי לא אייתר הוה אמינא יד ביד מעשה: (ב) חובל בחבירו מבייר בתיב כאשר עשה בן יעשה לו. דמשמע ממון כדאזכרן מייחורא דיד ביד כדפרישית וא"כ כן יתן לו למה לי והא ליכא למימר דאשת דהיא ליהכא דלא אתרו ביה דמדי ביד נפקא אלל ע"ג לא אינעריך אלל היכא דאתרו ביה ומיהו הא לא קשיא ליה אמיא אינעריך כאשר זמם וגו' דגשנה כאן לשום לוקי כדאמרין כל פרשה שאמרה וישנית כו' אלל כן יתן לו למה חזר ושנה שמי פעמים אלל לומר לך דבר הניתן מיד ליד ליהכא דאתרו ביה והוא הדין דהוה מני למימר מכדי כתיב יד ביד כן יתן לו למה לי: ור"ב יוחנן מ"ט א"א אמר בעי"א. והא ליכא למימר דלא שמיע ליה גזירה שזה דתחת תחת דיד ילפניו לה בצכרות"ס גבי כבוד וכמה מקומות: אם כן במ"א בעיות אחרתך לא תגלה. ור"מ כל לאו שאין בו מעשה ולאו היתה לעשה כיעלנו הללו אינו שאין לוקין ע"ה הא לאו מילתא היא דהיא לאו כר מלקות הוא אלל הכא דשייך ביה מלקות לית לן למידרש גזירה שזה לאפוקי מלקות מיינה כיון דליכא לאוקומי ג"ש אמילתא אחריתי: אלל

יש במינו אכ הטומאה יותר מכך שהרי יש בו שום כלי שהוא אכ הטומאה כגון כלי עץ אלל שום אוכל אינו נעשה אכ הטומאה ועל שני הפירושים קשה לרשב"א דנימא התם אוכל ראשון ויכח שאין במינו אכ הטומאה ומטמא תרומה אף אני איכא שום וכי מיתמא מה לאוכל ראשון שכן עושה שני בחולין

טבול יום ויכח וליכא למיפוך נמי השתא שכן משונה דאין כאלו שום שני ונראה לפרש דהמור דהתם לפי שבאין מתכ אכ הטומאה דטבול יום וכלי מרס ואוכל ראשון כולם נעשו כאלו הטומאה מה שאין כן בשני דלא נעם אלל כראשון ור"ת מפרש דגבי עדים וזממין שייך דהמור משום דלוחו דהמור אל מובל יכול להיות עדים וזממין אם העידו על אחד שחבל בחבירו והומו דמשלמין חמשה דברים מה שרלו לחייבו וד' הקל יש לפרש שכן לאו דנחובל ועדים וזממין אין בהן כרת אלל לאו גירודא ולא נגמר מעיניהו חייבי כריתות וכן בפ"ק דמכות (דף ד:)

דיליף ממונא שם רע ועדים וזממין דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו ופריך מה להדג שהיו שניהם שכן דהמור יש לפרש כי הכא לריבוי תם ולריבוי יתק ובפריך כולל לולין (ופסיחם דף עו.) גבי כנועו ופליגי בטומאה דלמך אי כתב במתיד שכן כללי ואי כתב נפקא שכן כרת כדמרייהו אי כן כרת דהמור התם יש שום פירכא אחריתי דלא מלניו למילף כמה הוד ולא תש הש"ס לפרשה ונעטעס מועטס מתחלק לומר דלריבוי: אלא עולא תחת תחת גמר. מלניו למימר לפי מסקנא זו דלא קאמר עולא דממונא משלם ולא לקי אלל כהנהו תלת דגלי בהו קרא וליכא למימר דלפנין לעולא כולל

דוכחא מתחת גמיה ישלם כסף דמהאי גזירה שזה ילפניו מיטב ככולו דדוקא לענין מיטב נקבל שהוא גוף התשלומין דאם לאו כן תקשי לר' יוחנן ולאצ"י דפליגי אעולא דאטו מי לית להו גזירה שזה לענין מיטב והכא לעולא אייתר ליה האי תחת למיטב מלקות מגזירה שזה לחובל בחבירו הלכך נריך לומר לקמן לעולא דנפקא ליה בנשם מדרכא:

[מנא ליה לר"י. הא. וא"ת לעיל בני מנא ליה לעולא דממונא משלם ולא לקי כו' והשתא נע אפיכא וי"ל דהכא משום ג"ש דתחת סתם קאמר מג"ל לר"י דלא דרשינן ג"ש להי דג"ש זו ומקלה כ"ע בכסותו (דף יג.) לגבי כסותו:]

שלא השם המביאו י"ד מלקות טביוא בו. פירש כנוקטס משום דממון ומלקות אמו מתרי קרתי מלקות מלא מענה וממון מועשיהם לו כאשר זמם וקשה דכ"ש דאי הו כתיבי נחד קרא שילקא ישלם שיהי לוקה ומשלם ומיהו שמה יש לפרש לפ"ה משום דממון ומלקות אין לנו לטעל פסוק אחד לגמרי ולקיים האחר אלל אם הו כתיב שיהים מועשיהם לו כאשר זמם כגון שיעדין על אחד שהוליא שם רע על אשתו דבאין לחייבו ממון ומלקות אין לוקין ומשלמין ואין נראה לר"י דלא מסתבר שלא יהו חייבין ממון ומלקות ככה"ג כיון שרלו לחייבו שניהם ונראה לר"י לפרש שלא השם המביאו לידי מכות כו' כלומר שהתשלומין לא נכתבו כסמך למלקות דאם היה כתוב באותו פסוק עמנו לא תענה ואם ענה ועשיהם לו כאשר זמם או ודאי הוה אמינא דה"ל לאו שיתק לעשה ולא ילקה עליו אלא שיהי נענה כחוק זה מהו לא הו יתק לעשה ולא דמי ללאו גזירה לעשה כפי' בתרא דמכות (דף קו.) ובשלות הקן (וחילן קמא). אע"ג דעשה דוהשיב את הגזילה לא כתיב אלל לאו דלא תגזול דהתם ודאי ע"כ הוה יתק לעשה שהרי עוקר גזילה מתחת ידו אלל קרא דועשיהם לו כאשר זמם אינו עוקר הלאו דלא מענה דעל ידי שאלו עושין לו כאשר זמם אינו נעקר עמוטו אלל ע"י שהסח הלכך לא חשיבין ליה יתק לעשה כיון שלא נכתב אחריו סמך לו והר"ר שלמה מדור"ש מפרש שלא השם המביאו לידי מכות דמיינו לאו מענה מביאו לידי תשלומין פ"י אינו נא להיות אחריו לענוש כדאמרין במכות דממון דאם לאו כפי' אזהרה ועוד דר' מאיר נפקא ליה אזהרה לכאשר זמם מוכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו כדאמרין בפ"ק דמכות (דף ד:) שאם היה נריך לא תענה לאזהרת ממון או לא היה לוקה עליו דמחד לאו לא הוה ענשין ליה ממון ומלקות:

[וכתשמת בפ"ק דמכות אהיה דתן מעדין את בלש פלוני שחייב מלקות מ' לוקים שמונים א' מעשיהם כאשר זמם או' מלא מענה וכת"א אין סופג אלל מ' ורנן דאי לא תענה מאי עבדי ליה מידיעול להו לאזהרת עדים וזממין ור"מ אזהרה נפקא ליה מוכל ישראל וגו' משמע דאי לאו קרא אחרונה לאזהרה מלא מענה לא הוה ענשין ליה תרי מלקות ורנן אע"ג דלא תענה לאו שאלו כו' מעשה ועוד דתן לאזהרת מיתב כ"ד הכל גלי קרא דלקי מוהיה אם כן הכות הרשע:]

מכדי כתיב ועשיהם לו כאשר זמם ור' אבה"א. וליכא למימר דלמה לי יד ביד דמעשיהם לו כאשר זמם משמע בהדיא ממון דכמו שהיה רובא לחייבו ממון כן יתחייב לו ממון דמלניו למימר דכאשר זמם מייירי במיתה ומלקות אלל בממון דמלקות אלל בממון דממון דכמו משלם ומיהו קשה לינשא דמכדי כתיב ועשיהם לו כו' יד ביד למה לי דמשמע דמייחורא דלא אינעריך לגופיה הוה דמפיק ליה והא אפילו לא מייחר יד ביד משמע שפיר ממון דליכא לפרושי יד ביד ממש כדנפקא לן כהחובל (כ"ג דף עג: ופד.) מעין תחת עין ועוד הא דקאמר גבי חובל בחבירו כן יתן לו למה לי דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אימא הני מילי היכא דלא אתרו ביה דמכין יתן לו נפקא כהחובל נוק ודא מלאכא עשה אלל היכא דאתרו ביה אימא דמילקא לקי ונראה לר"י דהך סוגיא אחיא כמאן דמפיק התם עין תחת עין ממון מקרא דיד ביד והיינו דקאמר מכדי כתיב ועשיהם לו כאשר זמם ור' אבה"א יד ביד מעשה א"כ יד ביד מעשה וזממין למה לי מלאכא זמם נפקא אלל אייתר יד ביד למידרש דבר הניתן מיד ליד דהיינו ממון אלל אי לא אייתר הוה אמינא יד ביד מעשה: (ב) חובל בחבירו מבייר בתיב כאשר עשה בן יעשה לו. דמשמע ממון כדאזכרן מייחורא דיד ביד כדפרישית וא"כ כן יתן לו למה לי והא ליכא למימר דאשת דהיא ליהכא דלא אתרו ביה דמדי ביד נפקא אלל ע"ג לא אינעריך אלל היכא דאתרו ביה ומיהו הא לא קשיא ליה אמיא אינעריך כאשר זמם וגו' דגשנה כאן לשום לוקי כדאמרין כל פרשה שאמרה וישנית כו' אלל כן יתן לו למה חזר ושנה שמי פעמים אלל לומר לך דבר הניתן מיד ליד ליהכא דאתרו ביה והוא הדין דהוה מני למימר מכדי כתיב יד ביד כן יתן לו למה לי: ור"ב יוחנן מ"ט א"א אמר בעי"א. והא ליכא למימר דלא שמיע ליה גזירה שזה דתחת תחת דיד ילפניו לה בצכרות"ס גבי כבוד וכמה מקומות: אם כן במ"א בעיות אחרתך לא תגלה. ור"מ כל לאו שאין בו מעשה ולאו היתה לעשה כיעלנו הללו אינו שאין לוקין ע"ה הא לאו מילתא היא דהיא לאו כר מלקות הוא אלל הכא דשייך ביה מלקות לית לן למידרש גזירה שזה לאפוקי מלקות מיינה כיון דליכא לאוקומי ג"ש אמילתא אחריתי: אלל